

Сучасні підходи до науково-технічного перекладу

Technical translation is traditionally approached from the standpoint of terminological, grammatical and stylistic challenges, whereas other relevant perspectives are underestimated, such as the knowledge of reliable sources of reference, formal presentation of translation, awareness of corpus technologies in translation and usage of controlled languages. Referencing to relevant sources helps avoid unnecessary terms versioning in translation; adherence to standardized norms of presentation assures the correct design of the target text; comparable corpora prove to be a valuable source for solving issues of searching bilingual equivalents; usage of controlled languages makes it possible to unify the usage a specific domain language, particular terms, fixed situational phrases contributing to better translation memories consistency.

Key words: scientific and technical translation, terminological sources in translation, corpus tool in translation, controlled languages.

На тлі значної кількості аспектних досліджень й відносно небагатьох навчально-методичних видань у галузі науково-технічного перекладу відзначаємо як суттєвий брак джерел з конкретними практичними порадами для перекладача, так і відсутність врахування останніх технологічних надбань, загальноприйнятих конвенцій і зразкових практик виконання такого виду перекладу. Попри популярність висвітлення теми технічного та наукового перекладу, наявні аспектні публікації, за деякими винятками, обмежуються переліком способів відтворення термінів, а також низки прийомів відтворення синтаксичних структур.

Серед вартісних внесків слід згадати працю В.І.Карабана [1], яка стала першим навчально-методичним виданням в Україні, де висвітлюється широкий спектр практичних труднощів науково-технічного перекладу і шляхів їх розв'язання водночас, узагальнюються прийоми відтворення тих чи інших граматичних структур на основі розбіжності англійської та української мов, розглядаються термінологічні, лексичні, граматичні й жанрово-стилістичні труднощі перекладу. Напрацьовані у вітчизняній термінознавчій школи підходи до перекладу галузевої термінології та зразкові практики у цьому напрямку розглянуто у статті Т.Р.Кияка [2].

Окрім згаданих напрямів, як зазначає А.Л. Міщенко, "істотні аспекти науково-технічної сфери враховуються у системах менеджменту автоматизованого перекладу, зокрема, в САТ-зряддях: "у модулі 'словники' зберігаються базові й специфічні для замовника номінації у формі термінів, номенклатур, символів, формул, цифрових даних, одиниць виміру тощо; ці лінгвістичні ресурси генеруються в процесі навчання системи перекладу і специфікуються залежно від фаху, галузі чи корпоративної мови" [3, с. 175]. Стандартні та ситуативні розв'язання термінологічних труднощів наукового перекладу в дидактичному ключі розглядаються у праці Ташенко Г.В. [4, с. 118-127].

Окрім окреслених вище лексико-граматичних, семантичних, термінологічних, жанрово-стилістичних проблем перекладу у науково-технічних галузях, перекладачам доводиться розв'язувати численні нестандартні труднощі, вдаючись до ситуативних рішень, враховуючи власну перекладацьку й загальну ерудицію, завжди керуючись логікою і принципами здорового глузду, часом розраховуючи на результати пошуку в інтернеті або навіть запити до штучного інтелекту, подекуди долаючи справжні головоломки. І хоча перекладачі-практики напрацьовують солідний багаж подібного досвіду, який може підлягати узагальненню розв'язання типових задач, вони рідко втілюють власні професійні надбання у дидактичних працях.

Науково-технічний переклад у першу чергу асоціюється з необхідністю точного відтворення термінології. У той самий час важливо відзначити, що переклад терміна передбачає у першу чергу ретельний пошук його потенційного перекладу у джерелах, яким у літературі приділяється скромна увага. А дарма, оскільки до вдаватися до способів перекладу терміна доречно лише у разі відсутності зафіксованих у документах офіційних перекладах.

Безумовно, термінологічні виклики є фундаментальною, але не єдиною проблемою перекладу технічних текстів, серед яких також не останнє місце посідають вимоги з оформленням тексту, його відповідності керівництвом зі стилю, вживанню загальноприйнятих клішованих фраз, графічних елементів, одиниць виміру й інших питань.

Попри те, що існують численні довідкові ресурси, зряддья і методи, здатні прислужитися в повсякденній роботі перекладача науково-технічних текстів, виконавці, замовники та викладачі перекладу не завжди з ними обізнані. Якщо технічні галузеві матеріали чимось докорінно й відрізняються від інших текстів, то в першу чергу їхнім тяжінням до регламентованості, уніфікованості, конвенційності і контрольованості мов та фахових підмов. Однак виглядає так, що між дидактичними порадами, наявними інструкціями для перекладачів, з одного боку, і доступними довідковими джерелами щодо використання контрольованих мов, з іншого боку, зяє невидима прірва

неусвідомлення важливості таких джерел. Поза увагою підручників з технічного перекладу лишаються вимоги до оформлення і презентації перекладу, а також засади окремих технологічно новітніх способів пошуку перекладу, прийнятих у світі.

Окремою нішею науково-технічного перекладу, що її активно розробляють західні перекладознавці, і яка лишається незаповненою в дидактичній галузі перекладу в Україні, є застосування корпусів порівнюваних текстів. Якщо раніше, приміром, загальноприйнятою професійною рекомендацією перекладачів у ході підготовки до проекту було знайомство з текстами подібних жанрів робочими мовами на тему проекту, нинішні корпусні технологічні можливості дають змогу автоматизувати значну частину цього процесу.

Таким чином, маємо на меті окреслити ті аспекти науково-технічного перекладу, які недостатньо висвітлені в навчальній літературі: 1) шляхи оптимального пошуку прецедентних перекладів технічних термінів у достовірних джерел; 2) правила оформлення і презентації технічних текстів; 3) застосування корпусних технологій; 4) використання контрольованих мов у професійному спілкуванні і технічному перекладі.

1. Джерела пошуку прецедентних перекладів. Попри наявність окремих (не надто численних) двомовних спеціалізованих словників, глосаріїв, баз еквівалентів, систем машинного перекладу, перекладачам доводиться долати численні труднощі *ad hoc*, а пошук перекладу окремих термінологічних одиниць може перетворитися на справжній ребус: чимало термінів, жанрово-специфічних ситуативних кліше, аббревіатур відсутні у дво- та багатомовних джерелах. Зупинимось докладніше тут на основних термінологічних джерелах у порядку зменшення їхньої пріоритетності за винятком двомовних- або багатомовних словників, оскільки останні широко відомі й додаткового висвітлення не потребують.

1. З-поміж **пріоритетних джерел пошуку** перекладу технічних термінів у першу чергу слід згадати норми (стандарти). Хоча першорядне місце з-поміж них посідають саме міжнародні стандарти, у разі їх відсутності наступними за пріоритетністю слід вважати національні норми, розроблені у країнах, мовою якою здійснюється переклад. Використання текстів стандартів може прислужитися як для пошуку термінологічних еквівалентів цільовою мовою, так і для розв'язання проблем множинності термінологічного перекладу (себто оптимального вибору з-поміж термінологічних синонімів).

1.1. *Алгоритм пошуку перекладу терміна у текстах стандартів* доволі простий і водночас забезпечує високу достовірність результатів. Приміром, для перекладу терміна "гвинти самонарізувальні" або "гвинти з циліндричною скругленою головкою і хрестоподібним шліцом" доречно знайти їхню згадку в стандарті ДСТУ, прийнятому на основі одного з міжнародних стандартів ISO (Міжнародної організації стандартизації) або МЕК/ІЕС (Міжнародної електротехнічної комісії). З цією метою у пошуковій системі Google або подібній слід вписати:

"гвинти самонарізувальні" "ДСТУ" "ISO"

Такий запит у пошуковому рядку дозволяє знайти стандарт ДСТУ ISO 7049:2007 "Гвинти самонарізувальні з циліндричною скругленою головкою". Оскільки у назві стандарту міститься посилання на ISO, існує документ з ідентичною назвою англійською та французькою мовами, адже саме цими мовами публікуються стандарти Міжнародної організації зі стандартизації. І справді, за запитом ISO 7049 знаходимо англійську назву цього стандарту, з якої вже можна добути переклад зазначених термінів: "Cross Recessed Pan Head Tapping Screws". Аналогічно для пошуку перекладу іншими мовами до запиту слід додати назву стандарту цільовою іноземною мовою. Приміром, для перекладу на іспанську мову доречно скористатися назвою цього стандарту згідно з Іспанською агенцією зі стандартизації (AENOR, Agencia Española de Normalización) – "Tornillos autorroscantes con cabeza redondeada y hueso cruciforme". Для цього до пошуку "ISO 7049" достатньо додати ключове слово "AENOR".

Мінусом такого пошуку можна вважати відсутність багатьох термінів у назвах стандартів. Зазначений метод надається, безсумнівно, для перекладу термінів, котрі позначають промислові вироби, їхні частини, характеристики, а також високостандартизовані процеси, їхні окремі етапи і результати, однак навряд чи прислужиться під час перекладу наукових термінів нестандартизованих або мало стандартизованих спеціальних галузей. Крім того, знайомство зі змістом стандартів доступне переважно на платній основі (хоч це не перешкоджає здійснювати пошук тих термінів в заголовку стандарту).

1.2. *Розв'язання проблеми множинності перекладних відповідників.* Подекуди використання різноманітних джерел, доступних в інтернеті, дає множинні розв'язки тих чи інших труднощів, і перекладачеві доводиться обирати з-поміж синонімів. До прикладу, "сніговбиральна машина" може іменуватися англійською мовою "snowplow machine", "snowplough machine", "snow-clearing machine", "snow thrower". Пошук найменування цієї техніки у стандартах ISO дозволяє знайти документально визнане найменування – "snow thrower". Цей варіант і слід вважати "офіційним" перекладом, на відміну від інших синонімів. Відзначимо, що відповідний стандарт прийнято у ДСТУ ДСТУ EN ISO 8437-4:2022, згідно з яким технічна офіційна назва (себто схвалена у національному стандарті) теж дещо відрізняється від узуального найменування – "снігоприбиральна машина" [5].

1.3. *Використання галузевих термінологічних баз.* Можна вважати, що багатомовні міжнародні термінологічні бази, такі як IATE, UNTERM, ERUATEMBANK широко відомі, тому докладніше розглянемо дещо менш популярні, однак не менш корисні джерела. Констатуємо дещо меншу обізнаність перекладачів з можливостями використання

у перекладі термінологічних баз галузевих установ: МВФ, ВООЗ, СОТ, ЮПАК, МАГАТЕ, ЮНІСЕФ та інших, які оприлюднюють та регулярно оновлюють галузеві глосарії. Хоча на перший погляд деякі з цих баз одномовні, вони все ж дзеркально дублюються у різних країнах різними мовами. Отже, за умов розуміння структури цих термінологічних баз у них можна легко знаходити переклад галузевого терміна. До таких джерел належить Міжнародний класифікатор хвороб [6] (тимчасово недоступний публічно, однак наявний в перекладі українською та іншими мовами світу, база ESCO (Європейський багатомовний класифікатор навичок, компетенцій, кваліфікацій), тепер доступна мовами Євросоюзу та українською [7].

З початком повномасштабної російсько-української війни суттєво зросла потреба в військовому перекладі. Організація, яка впритул займається розробкою документації, термінології та її перекладом у військовій сфері різними мовами, є НАТО. Україна уніфікує свої стандарти і вживані терміни відповідно до документів Альянсу. Зокрема, в українському стандарті ВСТ 01.030.001-2020 наявна значна кількість термінів НАТО з перекладами англійською мовою та дефініціями [8]. Референтним міжнародним стандартом, на який посилається цей документ, є 1. *AAP-06 (2017) NATO glossary of terms and definitions (English and French)* [9]. Для пошуку еквівалентів цих термінів іншими мовами слід звертатися до документації оборонних відомств відповідних країн. Приміром, деякі з зазначених у ньому термінів визначено іспанською мовою у Термінологічному глосарії спільного використання Генерального штабу оборони Іспанії [10]. Інші міжнародні документи, переважно стандарти, з відповідними документами українською мовою, перераховано на веб-сторінці Міністерства оборони України [11]. На базі цих та інших міжнародних документів було розроблено *Англо-український військовий словник* [12]. Однак запит на військовий переклад існує і для інших мовних пар, тому перекладачам слід бути обізнаними з ще одним вартісним з погляду технічного перекладу джерелом – стандартом ACodP-2/3, у якому міститься значна кількість термінів, що позначають предмети постачання НАТО [13],[14]. За допомогою зміни мови інтерфейсу сторінки у документі доступні переклади такими мовами: англійська, болгарська, грецька, індонезійська, іспанська, італійська, корейська, литовська, нідерландська, німецька, польська, португальська, румунська, словенська, словацька, турецька, українська, фінська, французька, чеська. Важливо знати, що в цьому джерелі пошук перекладу можливий не лише для окремого терміна, а також і складових його визначення. Приміром, за запитом "затвор казенної частини" знаходимо номер термінологічної картки: 22239. Перейшовши до англійської та іспаномовної частин, знаходимо переклади англійською – "bolt", "breech", іспанською – "cierre".

Міжмовні паралелі можна знайти не лише для основних термінів, а й до складників дефініцій шляхом порівняння наявних визначень, які теж фігурують у результатах пошуку. Приміром, затвор автоматичної зброї визначається українською, англійською, іспанською та іншими мовами:

Механізм, який закриває казенну частину карабіна, кулемета, гвинтівки тощо. Призначений для подання патрону у патронник шляхом ковзання. Може мати виштовхувач, викидач та/або бійчик ударника.

A mechanism which closes the breech in a carbine, machine gun, rifle, and the like. It is designed to push a cartridge into the chamber of a gun by sliding action. It may contain the ejector, extractor, and/or firing pin. Excludes.

Mecanismo que obtura la parte posterior de la recámara de una carabina, ametralladora, fusil y similar. Destinado para introducir un cartucho en la recámara por deslizamiento. Puede contener el expulsor, extractor o el percutor.

Порівнюючи ці дефініції, можна додатково знайти переклади термінів "викидач", "виштовхувач", "казена частина", "карабін", "бійчик", "ударник".

Хоча й неможливо охопити усі корисні джерела міжнародних та національних організацій, котрі можуть прислужитися у технічному перекладі, загальні методологічні засади мають полягати в активному пошуку джерел термінів, розроблених спеціалізованими галузевими установами, відповідно до теми перекладацького проекту: більшість технічних галузей опікуються міжнародні та національні організації, які активно розробляють і видають термінологічні глосарії. Відповідно, будь-який проект має починатися з пошуку таких організацій і їхньої документації. До інших способів пошуку перекладу галузевих термінів слід удаватися лише у разі відсутності такої офіційної спеціалізованої документації.

2. Під час виконання перекладацьких замовлень нерідко виникають дискусії між перекладачами, замовниками, посередниками щодо **правил оформлення перекладу**: відтворення власних назв, графічних компонентів (формул, зображень) та підписів до них, підходу до перекладу назв установ, абревіатур, одиниць виміру, структури тексту тощо, у той час як існують загальноприйняті у світі правила, зафіксовані документально. І хоча бажання замовників можуть розходитися з зазначеними в них принципами, перекладачі науково-технічних текстів мають бути ознайомлені з цими документами, зокрема, зі стандартом ISO 2384 [15], який після певних модифікацій було також впроваджено в Україні у нормі ДСТУ 3409. З-поміж інших у стандарті зазначаються правила оформлення формул, рисунків, схем, діаграм, одиниць виміру, транслітерації, термінологічного перекладу. Окрім правил ISO 2384, в українській версії, впровадженій шляхом модифікації, додано також п'ять національних приміток:

- 1) при відтворенні одиниць виміру треба подавати українські назви величин відповідно до ДСТУ 3651;
- 2) назви, видання, організації, імена транслітеруються з латинської абетки українською;
- 3) слід використовувати скорочення, зафіксовані в академічних словниках, відповідно до ДСТУ 3582;
- 4) добір національної термінології слід здійснювати на підставі Словника української мови в 11-ти томах;

5) слід враховувати індивідуальні особливості при зазначенні імен і прізвищ авторів [16, с. 7-8].

3. **Використання корпусних знарядь** у науково-технічному перекладі дозволяє розв'язувати низку різноманітних проблем від пошуку перекладних еквівалентів термінів певної галузі до перевірки узусу, колокацій та жанрових конвенцій. Про важливість створення корпусів для успішного науково-технічного перекладу зазначають С. Гамеро-Перес [17], К. Грегго [18, с. 90-96], а також інші автори, починаючи з перших років ХХІ століття. Основна ідея використання корпусів у науково-технічному перекладі полягає в автоматизації аналізу великих обсягів різномовних текстів великого обсягу. Якщо раніше перекладачі вдавалися до ознайомлення з фаховою літературою обома робочими мовами шляхом читання, конспектування й осмислення, сучасні корпусні знаряддя дозволяють суттєво пришвидшити і масштабувати виконання цього процесу. Зокрема, такі платформи, як Corpusomat, SketchEnigne або ж локальні корпусні менеджери AntConc, LancBox, TextSTAT, WorkBench та інші опрацьовують завантажені тексти автоматично. Таким чином, пошук взаємних еквівалентів може використовуватися як шляхом автоматичного генерування списку ключових слів корпусу, укладання частотних списків слів, біграм, триграм, інших методів. Поза тим, пошук перекладів може здійснюватися за неповною формою слова (зокрема, когнатів), за частиномовною ознакою, шляхом поморфемного або послівного калькування. Запити за неповною формою та калькування також успішно спрацьовують під час пошуку тих чи інших клішованих фраз, які маркують певний науково-технічний жанр.

Приміром, для пошуку англійського перекладу геологічного терміна "алювіальна заплавна рівнина" можна спрогнозувати сполучення літер, які можна очікувати в перекладі прикметника "алювіальний", в його когнаті – luv. На корпусній платформі english.corpora, розробленій Марком Девісом, запит "*luv*" дозволяє знаходити усі словоформи, що містять сполучення літер "luv". Щоб перекласти термін "алювіальна заплавна рівнина", доречно зробити запит (третя зірочка у запиті означає будь-яке пропущене слово):

luv * plain

Перша триграма, яка знаходиться за цим запитом у корпусі "NOW" [19], є перекладом терміна: "alluvial flood plain".

Якщо під час запиту перекладач не певен у перекладі терміна "рівнина" – "plain", замість перекладу можна використати суто частиномовну маску в запиті ("NOUN"), який теж дозволяє знайти переклад терміна і виглядатиме так:

luv * NOUN

Програмне забезпечення платформи SketchEngine дозволяє створювати як одномовні, так і паралельні корпуси з текстів оригіналу й перекладу (як вирівняних, так і невирівняних), в яких зручно шукати переклади слів, словосполучень за формою слова (повною, неповною), за лемою, морфологічними ознаками. Цінність одномовних корпусів для перекладу зростає, якщо вони укладаються з текстів подібних жанрів на одну й ту саму тему мову вихідною і цільовою мовою. Причому процес створення співвідносних корпусів автоматизовано настільки, що достатньо задати від трьох ключових тематичних термінів для автоматичного створення корпусу з відкритих джерел. Безумовно, у разі самостійної підбірки текстів можна створити якісніший корпус, але за умов цейтноту автоматизація зазначеного етапу суттєво заощаджує час перекладача. Успішні результати укладання корпусу порівнюваних текстів та його застосування в перекладацькому проєкті (так званого "корпусу ad hoc" описано у публікації Г. Корпас Пастор. Для перекладу інструкції до одного з антидіабетичних препаратів було створено корпус обсягом 203 453 словоформ. Пошук еквівалентів вдавалося здійснювати шляхом роботи з контекстом у конкордансі, завдяки чому можна було знайти як дефініції, так і інші характеристики понять різними мовами, за допомогою аналізу когнатів та іншими методами [20, с. 224-246].

Коли немає змоги створювати власний тематичний корпус, пошук перекладних еквівалентів також можна успішно здійснювати у великих корпусах інтернетних текстів. З огляду на обсяги корпусів порядку десятків мільярдів токенів, існують високі шанси знайти шуканий термін та його перекладні еквіваленти за допомогою пошуку когнатів, колокацій, спільнокореневих слів. І хоча якість текстів у великих інтернетних корпусах не обов'язково висока, оскільки тексти автоматично підтягуються з різних джерел, величезною перевагою над звичайним інтернетним пошуком є можливість здійснювати запити за байдужими символами, регулярними виразами, морфологічною та іншими маркованими ознаками. Недосвідчені користувачі можуть обмежитися простими запитами й ознайомленням з контекстом шуканих слів у конкордансі.

Оскільки власне тема розв'язання проблем перекладу за допомогою порівнюваних корпусів заслуговує на окрему публікацію, проілюструємо тут одну з можливостей використання корпусу з метою пошуку взаємних еквівалентів термінів, а саме, функцію автоматичного генерування частотних списків. Частотні списки можна створювати не лише для окремих словоформ, лексем, а й для усіх параметрів розмітки, доступних у корпусі, до різних сполучень (n-грам).

Приміром, якщо здійснити вибірку колокацій терміна з великих інтернетних корпусів, в автоматично створеному частотному списку можна знаходити еквівалентні словосполучення, які в різномовних корпусах розташовуються на близьких позиціях. У Таблиці 1 ілюструємо взаємно еквівалентні колокації терміна garrison/гарнізон та їхні позиції в частотних списках, автоматично укладених за допомогою знарядь SketchEngine на основі корпусів EnglishWebTenTen [21] та UkrainianWebTenTen [22]:

Термін англійською	Позиція у частотному списку в корпусі <i>EnglishWebTenTen</i>	Термін українською мовою	Позиція у частотному списку в корпусі <i>UkrainianWebTenTen</i>
garrison area	22	гарнізонний район	208
garrison artillery	10	гарнізонна артилерія	57
garrison duty	1	гарнізонна служба	4
garrison engineer	65	гарнізонний інженер	261
garrison force	6	війська гарнізону	14
garrison school	41	гарнізонна школа	11
garrison unit	12	гарнізонний підрозділ	20

Табл. 1. Частотний список еквівалентних колокацій терміна garrison / гарнізон.

І хоча позиція еквівалентних термінів у частотних списках не збігаються, про їхню близькість свідчить сильна кореляція Пірсона між зазначеними рядами значень (0.682182), а також сильна кореляція Спірмана – тобто рангова кореляція (0.607143).

4. **Контрольовані мови** набирають дедалі більшої популярності у професійному спілкуванні, хоча наразі переважно не відомі пересічним комунікантам і, на жаль, професійним перекладачам. Початок контрольовані мови беруть ще з моменту заснування правил оформлення логічних тверджень, але в сучасному контрольовані мови, побудовані на суворих правилах формулювання текстів з обмеженим вокабуляром і граматиною, почали розроблятися з ХХ століття: у 1930 році розроблено базову англійську мову Basic English, у 1972 – Caterpillar English. Найпоширенішою нині контрольованою мовою є Simplified Technical English. Хоча володіння такою мовою вимагає додаткових зусиль мовця, уніфікація правил комунікації зрештою сприяє значно ефективнішій взаємодії. Для української контрольованої мови наразі немає загальноприйнятого набору правил, хоча їх варто очікувати у найближчому майбутньому. Адже у галузі перекладу, а надто науково-технічного, особливого значення набуває застосування тих чи інших максим комунікації. Примром, згідно з правилами Оптимізованої контрольованої мови для уніфікації перекладу (Controlled Language Optimized for Uniform Translation, CLOUT), слід формулювати речення не довше 25 слів, у кожному реченні має міститися лише одна думка, для вираження однакових думок слід використовувати однакові речення, необхідно дотримуватися синтаксичної простоти речення, слід уникати вживання пасивного стану тощо [23]. Уніфіковане використання речень (як за змістом, так і за формою) стане запорукою успішного адміністрування даних у проектах автоматизованого перекладу, ефективного використання пам'яті перекладів, дозволить уникати непорозумінь.

Певні ази такої мови закладено ще у засадах керівництва ISO 37 [24]. У п. 7.5.4 документа зазначено такі принципи: 1) використовуйте активний стан замість пасивного; 2) використовуйте прямі ствердні форми в командах замість м'яких; 3) використовуйте дієслова дії замість абстрактних іменників; 4) звертайтеся безпосередньо до користувачів замість опосередкованої вказівки на те, що вони могли б зробити. Знання канонів технічної професійної комунікації, а також довідкових джерел і стандартів, якими вона регулюється, сприятиме суттєвому поглибленню фахової підготовки перекладачів науково-технічної галузі. В Україні шляхи уніфікації української технічної мови активно вивчає М.Д. Гінзбург, приміром, використання пасивних конструкцій, модальних дієслів, інших явищ [25], а також інших явищ з точки зору як їхньої форми, так і семантики.

Таким чином, сучасні технологічні засоби, наявні довідкові джерела дозволяють успішно долати численні труднощі науково-технічної комунікації взагалі й перекладу зокрема, а їх наявність накладає відповідальність перекладача щодо обізнаності з ними. З метою уніфікованого використання фахової термінології слід у першу чергу здійснювати пошук можливих перекладів терміна в міжнародних та національних стандартах, офіційних документів, і лише у разі відсутності перекладу варто вдаватися до застосування тих чи інших способів творення перекладу. Слід бути обізнаними з чинними як міжнародними, так і локальними вимогам щодо оформлення тексту перекладу, принципів відтворення графічних складових, одиниць виміру, транскрипції відповідно до зразкових практик у світі та в країні, мова якої є цільовою.

Пошук перекладних термінологічних відповідників, зокрема, неологізмів цільовою мовою можуть суттєво поживати корпусні технології, що дозволяють автоматично створювати й опрацьовувати корпуси співвідносних (порівнюваних) текстів; що полегшує пошук міжмовних паралелей термінів і ситуативних клішованих фраз.

Зрештою, обізнаність перекладачів з контрольованими мовами, принципами їх побудови та використання, може прислужитися в забезпеченні якісної професійної комунікації технічної галузі, оптимізації процесу перекладу, підвищенню якості кінцевого результату.

Література

1. Карабан В.І. *Переклад англійської наукової і технічної літератури. Граматичні труднощі, лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні проблеми*. Вид. 5-те, виправ. Вінниця: Нова Книга, 2018. 656 с.
2. Кияк Т.Р. Функції та переклад термінів у фахових текстах. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*. 2007. Вип. 32. С. 104–108. <http://eprints.zu.edu.ua/1545/>
3. Міщенко А.Л. Машинний переклад у контексті сучасного науково-технічного перекладу. *Вісник Харківського національного університету імені ВН Каразіна. Серія: Романо-германська філологія. Методика викладання іноземних мов*. 2013. № 1051, Вип. 73. С. 172–180. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VkhIFL_2013_73_29
4. Ташенко Г.В. Лекція 12. переклад науково-технічних текстів. проблема відтворення термінології. *Актуальні проблеми теорії та практики перекладу: концепт лекції для студентів освітньо-кваліфікаційного рівня «Бакалавр» факультету іноземних мов*. Харків: друкарня «Мадрид». 2021. С. 118–127.
5. Каталог НД України. 2009-2024. URL: <https://csm.kiev.ua/nd/nd.php?b=1&l=11644>
6. International Classificator Of Diseases (ICD-11). URL <https://icd.who.int/en>
7. ESCO, European Skills, Competences and Qualifications. URL: https://esco.ec.europa.eu/uk/classification/skill_main
8. ВСТ 01.030.001-2020. Підготовка та застосування військ (сил). Базові терміни та визначення, які використовуються в НАТО. 2020. URL: <https://ivms.mil.gov.ua/wp-content/uploads/2023/01/bazovi-terminy-nato.pdf>
9. AAP-06 (2017) NATO glossary of terms and definitions (English and French), 2017. URL: https://walterdorn.net/pdf/NATO_Glossary_AAP-06%202017.pdf
10. Glosario de terminología de uso conjunto del Estado Mayor de Defensa de España. 2020. URL: <https://elconfidencialdigital.opennemas.com/media/elconfidencialdigital/files/2020/07/15/GLOSARIO%202020.pdf>
11. Перелік стандартів та керівних документів НАТО, вимоги яких впроваджено в національних нормативних документах. URL: https://www.mil.gov.ua/content/pdf/Standart_NATO_Dod.pdf
12. Англо-український військовий словник. Ukrop Austria. 2025. URL: <https://english-military-dictionary.org.ua/>
13. Name and Class Lookup Based on ACodP-2/3 standards (English). 2025. URL: <https://eportal.nspa.nato.int/Codification/NCL/en/>
14. Name and Class Lookup Based on ACodP-2/3 standards (Ukrainian). 2025. URL: <https://eportal.nspa.nato.int/Codification/NCL/uk/>
15. ISO 2384:1977. Documentation – Presentation of Translations. URL: <https://cdn.standards.iteh.ai/samples/7274/e3a0cee5c2254defb5dfc5af6c2584cf/ISO-2384-1977.pdf>
16. ДСТУ 3409: 2004. Оформлення перекладів. URL: https://www.ksv.biz.ua/GOST/DSTY_ALL/DSTY1/dsty_4309-2004.pdf
17. Gamero Pérez S. *La traducción de textos técnicos (Descripción y análisis de textos alemán-español)*. Barcelona: Ariel, 2001. 320 p.
18. Grego K. Specialized translation: Theoretical issues, operational perspectives. ResearchGate. 2021. URL: https://www.researchgate.net/publication/380759485_Specialized_translation_theoretical_issues_operational_perspectives
19. Davis M. Corpus NOW. 2025. URL: <https://www.english-corpora.org/now/>
20. Corpas Pastor G. Localización de recursos y compilación de corpus via Internet: aplicación para la didáctica de la traducción médica especializada. *Manual de documentación y terminología para la traducción especializada* / ed. C. Gonzalo García; V. García Yebra. Madrid: Arco/Libros; 2004. 223–258.
21. Sketch Engine. 2021. EnglishWebTenTen Corpus. 2021. URL: https://app.sketchengine.eu/#dashboard?corpname=preloaded%2Fententent21_tt31
22. Sketch Engine. UkrainianWebTenTen 2022. URL: https://app.sketchengine.eu/#dashboard?corpname=preloaded%2Fuktentent22_rft2
23. Muege U. *Controlled Language Optimized for Uniform Translation (CLOUT)*. 2002. URL: <https://docenti.unimc.it/f.raffi/teaching/2022/26360/files/clout>
24. DRAFT ISO Guide 37:2012. URL: [https://share.ansi.org/shared%20documents/News%20and%20Publications/Links%20Within%20Stories/ISO_IEC_DGuide_37_\(E\).pdf](https://share.ansi.org/shared%20documents/News%20and%20Publications/Links%20Within%20Stories/ISO_IEC_DGuide_37_(E).pdf)
25. Гінзбург М. Типові синтаксичні конструкції європейських стандартів та перекладання їх на українську мову. *Вісник Нац. ун-ту «Львівська політехніка». Серія «Проблеми української термінології»*. 2018. № 890. С. 3–14.